

УДК 378.137

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/31.214122>**Анатолій ІВАНЧУК,**
*orcid.org/0000-0002-6996-1403**кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри технологічної освіти, економіки і безпеки життєдіяльності
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(Вінниця, Україна) anatolij1196@gmail.com*

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАРАТИВІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДИСЦИПЛІНІ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ» ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті обґрунтовано доцільність використання наративів про технічні явища в принципах дії технічних засобів захисту людей від небезпек в техносфері під час вивчення навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» студентами гуманітарних спеціальностей педагогічних вищих навчальних закладів. Висвітлено головні недоліки парадигми захисту з ключовим поняттям небезпеки для формування області знань про безпеку життєдіяльності студентам гуманітарних спеціальностей. Акцентовано увагу на те, що ідентифікація небезпек та захист від них не дає можливості студентам гуманітарних спеціальностей використовувати набуті знання на практиці, оскільки вони не мають професійно-орієнтованої спрямованості. Інтенсивний розвиток технологій в постіндустріальну епоху актуалізує наявні небезпеки в техносфері та породжує нові, тому знання про них є обов'язковим компонентом області знань про безпеку життєдіяльності.

Наративний підхід до формування технічних текстів для навчання студентів гуманітарних спеціальностей педагогічних вищих навчальних закладів дозволяє через розкриття смислів подій в сюжетах наративів використовувати прихований гуманітарний потенціал технічних знань. Наративний підхід у навчальній дисципліні «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» обґрунтований за умови зміни парадигми захисту на парадигму особистісного розвитку. Парадигма особистісного розвитку дає можливість обґрунтовано адаптувати зміст і структуру вказаної навчальної дисципліни під можливості та освітні потреби студентів гуманітарних спеціальностей педагогічних вищих навчальних закладів. У роботі наголошено, що ключове поняття нової парадигми безпеки, яка досягається не ідентифікацією небезпек і захистом від них, а безпечною поведінкою людини зі сформованим науковим світоглядом. Простота і зрозумілість наративів для студентів гуманітарних спеціальностей сприятиме сприйняттю знань із безпеки життєдіяльності на основ охорони праці, а опора на формальну логіку та знання з основ наук надасть наративам професійної спрямованості. Також чітко професійну спрямованість має сам процес розробки наративів. Для організації процесу розробки наративів з технічних текстів розкрито сутність його алгоритму: енергія → передача енергії на речовину → технічний ефект, сформованого на основі адаптації узагальненої схеми робочої машини.

Ключові слова: безпека, небезпека, безпечна поведінка, наратив, технічні знання, професійно-орієнтовані тексти, парадигма.

Anatoliy IVANCHUK,
*orcid.org/0000-0002-6996-1403**Candidate of Pedagogics Sciences,
Associate Professor at the Department of Technological Education, Economics and Life Safety
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
(Vinnytsia, Ukraine) anatolij1196@gmail.com*

POSSIBILITIES OF USING NARRATIVES IN THE COURSE “LIFE SAFETY AND BASIC OF LABOR PROTECTION” IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS

The article substantiates the expediency of using narratives about technical phenomena in the principles of technical means to protect people from dangers in the technosphere in the study of the discipline “Life safety and basic of labor protection” by students of humanities specialties of pedagogical universities. The main shortcomings of the protection paradigm with the key concept of danger for the formation of knowledge about the safety of life for students of humanities are highlighted. Emphasis is placed on the fact that the identification of dangers and protection from them does not allow students of humanities to use the acquired knowledge in practice, as they do not have a professional-oriented orientation. The intensive development of technology in the post-industrial era actualizes the existing dangers in the technosphere and creates new ones, so knowledge about them is a mandatory component of the field of knowledge about life safety.

The narrative approach to the formation of technical texts for teaching students of humanities specialties of pedagogical higher educational institutions allows through the disclosure of the meanings of events in the plots of narratives to use the hidden humanitarian potential of technical knowledge. The narrative approach in the discipline "Life safety and basis of labor protection" is justified under the condition of changing the paradigm of protection to the paradigm of personal development. The paradigm of personal development makes it possible to reasonably adapt the content and structure of this discipline to the opportunities and educational needs of students of humanities specialties of pedagogical universities. The paper emphasizes that the key concept of the new paradigm is security, which is achieved not by identifying hazards and protection from them, but by safe human behavior with a formed scientific worldview. Simplicity and comprehensibility of narratives for humanities students will promote the perception of life safety knowledge and basis of labor protection, and reliance on formal logic and knowledge of the basics of science will give narratives a professional orientation. The process of developing narratives also has a clear professional orientation. To organize the process of developing narratives from technical texts, the essence of its algorithm is revealed: energy → energy transfer to matter → technical effect, formed on the basis of adaptation of the generalized scheme of the working machine.

Key words: safety, danger, safe behavior, narrative, technical knowledge, professionally-oriented texts, paradigm.

Постановка проблеми. У педагогічних вищих навчальних закладах України понад двадцять років викладається навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності» (нині інтегрована навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці»). Однак до цієї пори серед науковців відсутня спільна думка щодо єдиної концепції цієї галузі знань та шляхів удосконалення її структури і змісту. Однією із причин такого стану перманентне зростання ймовірності реалізації різних видів небезпек та їх кількості в постіндустріальну епоху, яка характеризується широким використанням технологій у сферах виробництва, обслуговування і побуту.

Традиційно в даній галузі знань основними змістовими лініями є основні небезпеки в технофері, природі і соціумі. Закономірності утворення і реалізації небезпек з'ясовують за допомогою знань природничих, технічних і гуманітарних наук, тобто ця навчальна дисципліна належить до категорії інтегрованих та є єдиною інтегрованою навчальною дисципліною в навчальному плані для першого курсу гуманітарних спеціальностей педагогічних вищих навчальних закладів України. Під час її викладання на першому курсі з'являються серйозні дидактичні проблеми, бо у студентів є лише шкільні знання з основ наук та практично відсутні основи технічних знань. У переважній більшості наявних навчальних посібників увага акцентується на небезпеках у технофері та організації управління безпекою життєдіяльності, а також робочі навчальні програми дисципліни, як правило, мають низький рівень адаптації до особливостей гуманітарних спеціальностей педагогічних вищих навчальних закладів. Звідси слідує, що дана навчальна дисципліна мало цікавить майбутніх вчителів, бо в них з'являються проблеми із засвоєнням навчального матеріалу ще на рівні його розуміння. Звісно, що немотивованому студенту гуманітарних спе-

ціальностей педагогічного вищого навчального закладу важко зрозуміти напрями практичного використання знань із безпеки життєдіяльності у їх майбутній фаховій діяльності. Зазначене протиріччя вимагає комплексного підходу до його вирішення, одним з аспектів якого є пошук засобів, які б полегшували розуміння навчального матеріалу студентами гуманітарних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів і, відповідно, його сприйняття та розуміння напрямів практичного використання в майбутній педагогічній діяльності. Одним із таких засобів, на нашу думку, є наратив, який іманентно притаманний природі людського спілкування.

Аналіз досліджень. Феномен наративу досліджували Дж. Брунер, Й. Брокмеєр, К. Гірц, Н. Фрай та ін. Зокрема Дж. Брунер охарактеризував закономірності описів життєвих ситуацій як наративів та природний спосіб розуміння інформації у поєднанні з прагматичним мисленням (Брунер, 1986). Використання наративного підходу в навчально-виховному процесі обґрунтовано в низці публікацій Д. Елстона і М. Уайта, зокрема щодо вивчення поступків героїв художніх текстів. Г. Мюрреєс, Д. Елстон, М. Уайт досліджували життєві історії людей як наративи (Устюганов, 2019). Дж. Брунер, С. Джордан, Дж. Рітч розкрили закономірності наративної педагогіки, інтегрованої з феноменологічним аналізом і герменевтикою (Брунер, 1986).

Механізми формування алкогольної залежності як соціальної небезпеки та дидактичні умови формування в студентів знань про безпеку як перший етап підготовки до розробки педагогічних наративів розкриті в результатах досліджень А. В. Іванчука, Р. С. Якима та ін. (Іванчук, 2013; 2015).

Мета статті – розкрити напрями можливого використання наративів для висвітлення елементарних технічних знань про технічні засоби,

призначені для зменшення ризиків від небезпек у техносфері.

Виклад основного матеріалу. Безпека життєдіяльності як область знань, що розвивається, спонукає до перманентного коректування змісту відповідної навчальної дисципліни, її поняттєвого апарату та мотиваційно-цільового компоненту навчання для студентів гуманітарних спеціальностей. У змісті навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» є низка теоретико-методологічних протиріч, основні з них описав П. І. Костенок (Костенок, 2016). Зокрема, дослідник вказує на таке протиріччя, як уніфікованість вимоги щодо забезпечення безпеки людини в біологічному розумінні (збереження здоров'я і життя) без урахування специфіки майбутньої фахової діяльності випускників вищих навчальних закладів. Звідси слідує, що результат навчальної дисципліни – готовність до дій в екстремальних і надзвичайних ситуаціях, для лікаря, для пожежника, для вчителя має бути однаковим, але ж такий умовивід не витримує критики через нелогічність.

Фактичне отожднення потреби в безпеці з особистісним мотивом безпеки, на думку П. І. Костенка, породило низку непродуктивних базових понять для студентів гуманітарних спеціальностей педагогічних вищих навчальних закладів, наприклад, «особистість безпечної типу», «культура безпеки», «культура безпеки життєдіяльності», «ризик-орієнтоване мислення» тощо (Костенок, 2016). На нашу думку, либонь чи не єдиним професійно-орієнтованим ключовим поняттям навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» для гуманітарних спеціальностей педагогічних вищих навчальних закладів є поняття «культура безпечної поведінки», адже забезпечення безпечної поведінки у школярів у процесі навчання є очевидним компонентом фахової компетентності всіх без винятку вчителів середньої школи.

На практиці безпека життєдіяльності зведена в ранг культури потреби у безпеці, але студентів-гуманітаріїв мотивувати цим «культури» практично не вдається. Дана ситуація, на думку П. І. Костенка, настільки загрозлива, що в перспективі можливий колапс освітньої галузі «Безпека життєдіяльності» (Костенок, 2016). На кону питання відповідності рівня кваліфікації викладачів безпеки життєдіяльності та основ охорони праці займаній посаді, бо вислів Бернарда Шоу: «Хто вміє, той робить; хто не вміє, той вчить інших» починає сприйматися буквально.

Таким чином, тлумачення безпеки в площині парадигми захищеності, згідно з якою фахівець

ідентифікує та попереджує небезпеки є неефективним, тому П.І. Костенок пропонує парадигму особистісного розвитку, в якій цілеспрямовано сформовані особистісні якості майбутнього вчителя як активної людини, сприятимуть такій самоорганізації діяльності, за якої більшість небезпек стають неактуальними через відсутність умов для їх прояву (Костенок, 2016). Для нової парадигми характерною ознакою небезпеки стає не загроза здоров'ю і життю, а загроза самоствердженню особистості в соціумі. Парадигма особистісного розвитку спрямовує педагога на відбір і структурування навчального матеріалу з безпеки життєдіяльності для вирішення завдання відповідності майбутній професійній діяльності, актуалізуючи його значущість для студента-гуманітарія та, відповідно, інтерес до навчальної дисципліни.

Відомо, що наративне оповідання – це ефективний засіб формування доступних навчальних текстів. Наратив широко використовується людиною для формування різних життєвих історій, складених за допомогою механізму рефлексії. Звідси слідує, що викладач безпеки життєдіяльності, засвоївши сутність, наприклад, технічних явищ, повинен вміти розробляти наративи про ці явища, в яких відображати власний шлях процесу досягнення розуміння. Є думка, що «...за рахунок дослідження наративів можливо з'ясувати природничо-наукові і технічні тексти та зрозуміти основи будь-якого виду діяльності людини.» (Афанасьєв, 2013: 73). Однак не всі види навчальних матеріалів мають наративні властивості, зокрема висновки та класифікації не є наративними (Афанасьєв, 2013). Під час формування наративу ключовими факторами стають постановка мети та розробка сюжету як темпоральної послідовності подій і фактів. Тому наратив буде мати дидактичну цінність лише за умови адекватного сюжету, в якому актом рефлексії об'єднуються в єдине ціле події для досягнення поставленої мети (Афанасьєв, 2013). На думку О.О. Челнокової, у студентів з'являється інструмент пізнавального контролю над новим навчальним матеріалом (Челнокова, 2019). Перед педагогами ж ставиться завдання створення доступного навчального матеріалу, обговорення оповідальних історій зі студентами, залучивши їх таким чином до педагогічного дискурсу.

Також відомо, що наративи сприяють появі у студента власної позиції щодо змісту навчання, сприймаючи відношення викладача до навчального матеріалу. Послідовності подій у наративах підводять студентів до алгоритму поведінки в аналогічних ситуаціях. Реалізований наратив

стає «замиканням герменевтичного кола» перед переходом на більш глибоку ступінь формування особистісного досвіду студентів (Челнокова, 2019: 280). Дж. Брунер, С. Джордан, Дж. Річ стверджують, що інтеграція наративного підходу з феноменологічним аналізом та герменевтикою утворює наративну педагогіку (Казанцева, 2013). У ній використовуються оповідальні історії для активних форм навчання, наприклад, у методи моделювання професійних ситуацій, у ділових іграх; у диспутах і дискусіях, круглих столах тощо (Устюганов, 2019).

Наративність вивчають за допомогою філософського, психологічного і педагогічного підходів (Устюганов, 2019). Філософський підхід полягає у вивченні способів накопичення і передачі особистого досвіду та відповідної системи смислів, а наративність розуміють як принцип структурно-сислової побудови наративного тексту (Алещанова, 2006). Наративність дозволяє людині репрезентувати зразки поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Психологічний підхід полягає у вивченні методики формування ціннісно-сислових орієнтацій особистості, сутності особистісних і професійних цінностей та смислів, синхронізації сукупності смислів. Психологічний зміст наративу включає: сюжет оповідальної історії; принципи; цінності; смисли (Брунер, 1986). Сисловий контекст розкривається через розуміння мотивів і значень подій.

Педагогічний підхід полягає у вивченні способів організації досвіду пізнання світу з урахуванням ціннісних ставлень і смислів для утворення логічних ланцюжків зв'язків між сукупністю смислів. Адже «...навчальна дисципліна – це засіб підвищення професійної компетентності. Формування в студента такого відношення до предмету, яке мотивує його та показує переваги оволодіння дисципліною» (Навродська, 2013: 397). «...викладачу необхідно забезпечувати дотримання технологій освітнього процесу, пояснюючи, яким чином студенти можуть справитися з труднощами» (Навродська, 2013: 394).

Коли людина потрапляє в ситуацію загрози прояву потенційної або реальної небезпеки, вона починає діяти на основі суб'єктивного уявлення про небезпеку. У такій ситуації невизначений ступінь ризику, бо відсутні об'єктивні дані для його оцінки, що й вимагає негайного прийняття рішення для забезпечення особистої безпеки та психологічного комфорту. Прикладом негайного прийняття рішення може бути використання вогнегасника для усунення займання. Вогнегасник є технічним

пристроєм, тому інформація про нього подається у традиційних формах морфологічних і функціональних описів. Умова для сприйняття технічних описів – наявність у студента основ технічного мислення з компонентами: технічні поняття, технічні образи, технічні дії, а також основ графічної підготовки (креслення як мова техніки). Проте в студентів гуманітарних спеціальностей основи технічного мислення несформовані, тому технічні поняття не сприймаються, не цікаві та не мають професійного спрямування. Наративи про технічні рішення вогнегасників, на нашу думку, будуть мати професійну спрямованість, а також полегшуватимуть сприйняття студентами гуманітарних спеціальностей інформації з області знань про безпеку життєдіяльності. Очевидно, що при наративному підході традиційні морфологічно-функціональні описи вогнегасників втрачають актуальність та виконуватимуть функцію джерела інформації для розробки наративів.

Універсальним видом технічних знань є принципи дії пристроїв, тому доцільно розробляти наративи, в яких просто і доступно пояснюються технічні явища. Не дивлячись на те, що технічні засоби безпеки життєдіяльності мають широку номенклатуру, наприклад, вогнегасники, пожежна сигналізація, заземлення, занулення, громовідвід тощо вони мають функціональну аналогію, в основі якої поняття використання і передачі енергії. Для пошуку функціональної аналогії пропонуємо використати таку узагальнену схему робочої машини: двигун → передаточний механізм → робочий орган. Її адаптація для будь-якого технічного пристрою, наприклад, вогнегасника матиме такий вигляд: енергія → передача енергії → технічний ефект. Зокрема енергія стає причиною руху вогнегасної речовини всередині корпусу вогнегасника (передається), а технічним результатом стає струмина вогнегасної речовини, яка вилітає під напором із сопла. Наведена схема дозволить, на нашу думку, дотримуватися загального алгоритму розробки наративів технічного змісту для студентів гуманітарних спеціальностей педагогічних вищих навчальних закладів. Під час розроблення наративів враховують їх структуру, в якій основним компонентами будуть: навчальна мета; базові поняття; уточнюючі деталі; доводи (логічні або причинно-наслідкові); сюжет.

Розглянемо приклади навчальних наративів для різних видів вогнегасників (порошкових, газових, пінних). Навчальна мета у всіх наративів буде однаковою, а інші компоненти відповідатимуть особливостям конструкційних рішень вогнегасників. Зокрема, навчальна мета може

мати наступне формулювання: «Зрозуміти принципи дії різних видів вогнегасників та отримати уявлення про конструювання навчальних наративів на основі технічного навчального матеріалу». Базові поняття: запас енергії; спосіб вивільнення енергії. Уточнюючі поняття: спосіб витискання вогнегасної речовини з корпусу вогнегасника; спосіб спрямування потоку вогнегасної речовини, а доводи вибираються у відповідності до принципів дії вогнегасників. Сюжетна лінія «Вогнегасник порошковий» складається з таких подій: вивільнення енергії; витискання вогнегасного порошку; утворення струмини вогнегасного порошку під напором. Варіант наративу. У шину велосипеда та автомобіля закачують повітря для створення надлишкового тиску (більшого за атмосферний). Якщо пробити шину, повітря з неї вийде назовні. Аналогічна ситуація з порошковим вогнегасником, тільки надлишковий тиск створюється в його корпусі. Вихід назовні в неробочого вогнегасника зачинений, тому енергія стиснутого робочого газу не вивільняється. При відчиненні виходу назовні починає рухатися стиснутий робочий газ, забираючи за собою вогнегасний порошок. Пригадаємо характерні технічні рішення, наприклад, для організованого руху людського потоку в метрополітені – турнікети, а для спрямування потоку води в річці «природне технічне рішення» – русло. У середині вогнегасника енергія стиснутого робочого газу має лише один вихід – вертикальну (сифонну) трубку, що забезпечує організований вихід потоку вогнегасного порошку з корпусу вогнегасника. На виході з вогнегасника потік вогнегасного порошку проходить через сопло, невелику трубку зі звуженням, яка формує струмину вогнегасного порошку та направляє її у заданому напрямі.

Розглянемо сюжетну лінію «Вогнегасник газовий», в якій виділимо такі події: вивільнення енергії; витискання зрідженого вуглекислого газу; утворення струмини під напором із вуглекислоти в твердому агрегатному стані. Варіант наративу. У середині вогнегасника знаходиться зріджений вуглекислий газ під надлишковим тиском. Власний тиск газу буде джерелом енергії, але в неробочому стані для нього вихід назовні відсутній. Відчинивши вихід, у його бік рухається стиснутий зріджений газ. Спрямовує організований вихід назовні зрідженого вуглекислого газу вертикальна (сифонна) трубка. На виході з вогнегасника зріджений вуглекислий газ потрапляє в розтруб, – лійкоподібну розширену трубу, яка стає причиною процесу миттєвого переходу вуглекислого газу з рідкого агрегатного стану в газоподібний зі збільшенням об'єму в 400 – 500 разів. У свою

чергу, різке збільшення об'єму вуглекислого газу стає причиною процесу миттєвого переходу вуглекислого газу у твердий агрегатний стан. Характерно, розтруб сприяє не лише зміні агрегатного стану вуглекислого газу, але й задає напрям руху потоку вуглекислотного снігу під напором поза вогнегасником.

Розглянемо такі події сюжетної лінії «Вогнегасник хімічний пінний»: вивільнення енергії; витискання вогнегасної хімічної піни; утворення струмини хімічної піни під напором. Варіант наративу. У вогнегасників відсутнє попередньо створене джерело енергії, але в них є ізольовані одна від одної речовини, хімічна взаємодія яких створює енергію надлишкового тиску. Для вивільнення енергії необхідно змішати кислоту і лужну частину заряду вогнегасника. Пригадаємо рецепт приготування тіста для випічки способом гашення соди оцтом. Аналогічні процеси відбуваються у хімічному пінному вогнегаснику, тільки в ньому нема борошна для випічки, а лише водний розчин луку з додатковим компонентами. При відкритті вогнегасника відбувається змішування кислотного і лужного водного розчинів з утворенням надлишкового тиску та хімічної піни. Енергія надлишкового тиску миттєво діє на піну та під напором витискає її назовні через сопло вогнегасника.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що при викладанні навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» у педагогічному вищому навчальному закладі існує проблема її сприйняття студентами гуманітарних спеціальностей. Інтегрований зміст цієї дисципліни включає навчальний матеріал природничих, технічних і гуманітарних наук, але студенти гуманітарних спеціальностей не мають належної підготовки для засвоєння таких знань. Для вирішення проблеми пропонується змінити традиційну парадигму захищеності та парадигму особистісного розвитку. Зміна парадигми навчальної дисципліни змінює її ключові поняття та підходи до відбору і структурування навчального матеріалу. При педагогічному конструюванні змісту і структури навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» акценти зміщуються на відбір навчального матеріалу з розвивальними функціями, а також на використання отриманих знань у майбутній фаховій діяльності вчителя з метою забезпечення власної безпечної поведінки та безпечної поведінки школярів. Ефективним навчальним засобом, на нашу думку, буде широке використання в навчальному процесі спеціально розроблених наративних оповідальних історій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алещанова И. В. Нарративность: определение понятия. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета. Сер. Языкознание*. 2006. № 3(16). С. 43–47.
2. Афанасьев А. И. Репрезентативная и конституирующая функции нарратива в гуманитарном знании. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2013. Вип.6. С. 70–74.
3. Іванчук А. В. Дидактичні умови формування в студентів знань про небезпеки під час вивчення навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності». *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. Вип.34. С. 304–309.
4. Іванчук А. В. Розкриття механізму формування соціальної небезпеки на прикладі алкогольної залежності як дидактична умова стимулювання пізнавальної навчальної діяльності студентів при вивченні навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності». *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ–Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. Вип. 41.С. 311–316.
5. Казанцева Е. В. К характеристике практического уровня реализации феноменологической педагогики. *Новое в психолого-педагогических исследованиях*. 2013. № 1. С. 96–103. URL : <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=191337771> (дата звернення: 07.07.2020).
6. Костенок П. И. Преподавание учебной дисциплины «Безопасность жизнедеятельности» в гуманитарном вузе: реальные диссонансы и потенциальный коллапс. *Мир науки, культуры, образования*. 2016. № 1. С. 136–145.
7. Навродская Е. А. Технические знания для гуманитариев: опыт стажировки в технической университет в Израиле. *Труды Санкт-Петербургского государственного института культуры*. 2013. Т. 200. С. 394–399. URL : <https://cyberleninka.ru/n/tehnicheskie-znaniya-dlya-gumanitariyev-v-tehnicheskoy-universitete-v-Izraile> (дата звернення: 09.07.2020).
8. Устюганов А. А., Яницкий М. С., Серый А. В. Нарративные технологии формирования ценностно-смысловых ориентаций личности: психологическое содержание и применение в образовательной практике. *Science for education today*. Т. 9. № 1. 2019. С. 76–92.
9. Челнокова Е. А., Житникова Н. Е., Челноков А. С. Использование нарратива в обучении. *Проблемы современного педагогического образования*. 2019. № 3. С. 279–282. URL : <https://elibrary.ru/item.asp?id=41869355&> (дата звернення: 07.07.2020).
10. Bruner J. *Actual Minds, Possible Words*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986. 222 p.

REFERENCES

1. Aleshhanova I. V. Narrativnost': opredelenie ponyatiya [Narrativeness: the definition of a concept]. *Bulletin of the Volgograd State Pedagogical University. Ser. Yazykoznanie*. 2006. Nr 3 (16). pp. 43 – 47. [in Russian].
2. Afanas'ev A. I. Reprezentativnaya i konstituiruyushhaya funkciy narrativy v gumanitarnom znaniy [Representative and constitutive functions of narrative in humanitarian knowledge]. *Philosophy and political science in the context of modern culture*. 2013. Vy'p.6. pp. 70 – 74. [in Russian].
3. Ivanchuk A. V. Dy'dakty'chni umovy` formuvannya v studentiv znan` pro nebezpeky` pid chas vy`vchennya navchal`noy dy`scy`pliny` «Bezpeka zhy`ttyediyal`nosti» [Didactic conditions for the formation of students' knowledge about the dangers during the study of the discipline "Life safety"]. *Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems*. Kyiv - Vinnytsia: LLC company «Planer», 2013. Issue. 34. pp. 304 – 309. [in Ukrainian].
4. Ivanchuk A. V. Rozkry`ttya mexanizmu formuvannya social`noy nebezpeky` na pry`kladi alkogol`noy zalezhnosti yak dy`dakty`chna umova sty`mulyuvannya piznaval`noy navchal`noy diyal`nosti studentiv pry` vy`vchenni navchal`noy dy`scy`pliny` «Bezpeka zhy`ttyediyal`nosti». [Disclosure of the mechanism of formation of social danger on the example of alcohol dependence as a didactic condition of stimulation of cognitive educational activity of students at studying of a discipline "Life safety"]. *Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems*. Kyiv - Vinnytsia: LLC company «Planer», 2015. Issue. 41. pp. 311 – 316. [in Ukrainian].
5. Kazanceva E. V. K charakteristike prakticheskogo urovnya realizacii fenomenologicheskoy pedagogiki [To a description of the practical level of implementation of phenomenological pedagogy]. *New in psychological and pedagogical research*. 2013. Nr 1. pp. 96 – 103. [in Russian].
6. Kostenok P. I. Prepodavanie uchebnoy discipliny «Bezopasnost' zhiznedeyatel'nosti» v gumanitarnom vuze: real'nye dissonansy i potencial'nyj kollaps [Teaching the discipline "Life Safety" at a humanitarian university: real dissonances and potential collapse]. *The world of science, culture, education*. 2016. Nr 1. S.136 – 145. [in Russian].
7. Navrodskaaya E .A. Texnicheskie znaniya dlya gumanitariyev: opyt stazhirovk v texnicheskij universitet v Izraile [Technical knowledge for humanities: internship experience at a Technical University in Israel]. *Proceedings of the St. Petersburg State Institute of Culture*. 2013. T. 200. pp. 394 – 399. [in Russian].
8. Ustyuganov A. A., Yanickij M. S., Seryj A. V. Narrativnye texnologii formirovaniya cennostno-smyslovyx orientacij lichnosti: psixologicheskoe sodержanie i primenenie v obrazovatel'noj praktike [Narrative technologies for the formation of value-semantic orientations of the personality: psychological content and application in educational practice]. *Science for education today*. T.9. Nr 1. 2019. pp. 76 – 92. [in Russian].
9. Chelnokova E. A., Zhitnikova N. E., Chelnokov A. S. Ispol'zovanie narrativy v obuchenii [Using narrative in learning]. *Problems of modern teacher education*. 2019. Nr 3. pp. 279 – 282. [in Russian].
10. Bruner J. *Actual Minds, Possible Words*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986. 222 p.